

Elämää suuremmat uutiset

■ Tutkijat ovat tänä syksynä kiertäneet haastattelemassa kansalaisia EU-julkisuudesta ja siinä sivussa paljosta muustakin. Yksi näiden haastattelujen ihmeellisyyksistä on kansalaisten kaksijakoinen suhde uutisvälilykseen. Toisaalta he sanovat, että EU-uutisointi ei ole tarjonnut sitä, mitä he ovat kaivanneet, mutta toisaalta valtakunnalliset välineet ovat saaneet kohtuullisen leppeän arvion; härskkein kritiikki kohdentuu välineisiin, jotka kansalaiset syystä tai toisesta kokevat omikseen — paikallislehteen, ammattijärjestön julkaisuun, harrastelehteen, paikallisradioon, jota haastateltu päivittäin kuuntelee. Pettymys on kirpeä, kun 'oma' välinekään ei ole auttanut ratkaisuun tässä etäisessä, mutta silti tärkeäksi koetussa asiassa.

Valtakunnanvälineille kansalaiset tuntuvat hyväksyvän jonkinlaisen ajan tasalla pitäjän roolin. Tavallisen ihmisen elämä tuntuu kulkevan eri latuja kuin 6-8 palstan uutiset. Jorma Miettisen taannoin kansan suosikeiksi löytämät "Metso lensi läpi ikkunan" -pätkät ovat niitä, joita hartaudella luetaan ja joiden sisältö painuu mieleen; syksyn ykkösuutinen tästä horisontista oli kiistatta se, että teurastamoihin täytyy direktiivien mukaan vaihtaa metalliset ikkunanpielet, jos EU:iin mennään. Etäiseksi jäävä iso uutinen on silti arvokas tai ainakin hyväksyttävä ihan sinällään, ja jo vilkaisu siihen pitää vastaanottajan pintavalistuksen tiellä, kelvollisena käymään kahvipöytäkeskustelua muiden kunnan kansalaisten kanssa. Myös tansanialaisen kylän ihmiset Kilimanjaron juurella näyttävät ajattelevan samoin. He hyväksyvät sen, ettei heidän paikkakunnaltaan juuri uutisia valtakunnanvälineissä ole: "Eihän meillä täällä kylässä ole ministereitäkään..."

Suomessa tällainen komistelu näyttää pätevän EU:hun, mutta miten lie silloin, kun uutinen käsittelee hankalaa mutta kouriintuntuvammin omalle kukkarolle kurottuvaa aihetta, vaikkapa tes-neuvotteluja? Riittääkö etäinen tuttavuussuhde uutisen ja sen vastaanottajan välillä? Joka tapauksessa kansalaisen suhde journalismiin tuotteisiin on melko lailla anarkistisempi kuin journalisti tai tutkija taitaa luullakaan: moni lukee lehtensä takaperin, sarjakuvista lähtien, ja ylen harva tuntuu jaksavan seurata television tai sanomalehden jutun loppuun saakka. Puolitiehen jää, matka jatkuu jääkaapille.

Tänä narraation ja sisäislukijoiden aikana tiedämme itse asiassa aika vähän ihan omin jaloin kävelevien ihmisten suhteesta uutiseen. Uskomuksia asiasta on toki tarjolla kossolti, mutta niiden banaalius tuskin yltää postimoderniuteen saakka. Reseptitutkimus on keskittynyt rakentamaan herkullisia pohdintoja fiktiosta, eritoten tv-viihteestä, kun taas kansalaisten 'uutissuhde' — siis konkreettinen, fyysinen ihminen uutisen äärellä monikanavaisessa mediamaisemassaan — ei tunnu tutkijoita suuremmin askarruttavan. Uutinen kai vaikuttaa loppuunkalutulta luulta. Mutta liekö ihan näinkään, lopultakaan?

Uutinen on joukkoviestinnän lippulaiva, kukaties olisi oikeutettua väittää sitä koko joukkoviestinnänkin ytimeksi, niin pienen osan kuin se nykyään joukkoviestinnän sisällöistä katkaakin. Kohteensa merkittävydestä huolimatta uutistutkimus ei ole koskaan muotoutunut

varsinaiseksi viestinnän tutkimuksen valtavirraksi. Kuten tanskalainen Stig Hjarvard on sanonut, yhtenä ongelmana on lisäksi se, että uutistutkimus on ollut syvästi kaksijakoista, melkein pä skitsofreenistä: joko on tutkittu uutisvirtoja ja uutistuotannon rakenteita makrotasolla tai on operoitu mikrotasolla, yksittäisten uutisten analyysissä, mikä näinä aikoina on entistä muodikkaampaa. Hjarvard propagoi kolmatta lähestymistapaa täydentämään näitä kahta. Hän haluaa tutkia 'keskitasoa', johon kohdentuvat niin rakenteelliset kuin yksilöpsykologiset tai ja organisatoriset paineet. Hjarvardin mukaan toimituksen arki on hämmäntävän ja kiihottavan monimutkainen tutkimuskohde — mutta se ei tunnu kiinnostavan tämän päivän tutkijoita. Joko-tai kiinnostaa selvästi enemmän kuin sekä-että.

Tiedotustutkimuksen tämän numeron teemaksi on valittu uutinen. Ajatuksena ei ole ollut tarjota tyylikästä ja tasapainoista artikkelikokoelmaa, vaan erilaisia, kiinnostavalta tuntuvia avauksia uutistutkimuksen nykypäivään. Valtaosa artikkeleista noudattaa kyllä tässäkin numerossa joko-tai -linjaa, Jan Ekecrantzin maailmanselitystä ehkä lukuunottamatta.

Tai-puoli on ollut 1990-luvun tutkimuksessa selvästi suosittu: uutisvirrat ja esimerkiksi uutistoimistotutkimus tuntuvat olevan ainakin meillä hämmästyttävänkin syrjässä tätä nykyä, toki osin ymmärrettävästi. Kansainvälinen uutiskoneisto pyörittää nykyään sellaisia aineistomääriä päivittäin, että tarvitaan kokomoinen projekti niitä analysoimaan. Silti tuntuu vähän haikealta, että samaan aikaan kun uutistoiminnan rakenteet nitisevät pahan kerran tässäkin maassa, makrotason analyysiin ei tunnu riittävän kiinnostusta juuri lainkaan. Ja kovin heiveröistä on mediakriittinen tutkimuskin yhä, vaikka sitä on patisteltu liikkeelle jo viime vuosikymmeneltä lähtien.

Toisaalta mikrotasolla liikkuu hyvin monenlaisia kulkijoita, kuten tämäkin numero osoittaa. Joku myös kurkottaa selvästi makrotason suuntaan, vaikka näkökulma on tiukasti tekstianalyysissä. Tämänkin teemanumeromme osoittaa.

Moni alue jää tässä numerossa kattamatta — tilaa ja aikaa on ollut rajallisesti, resursseja vielä rajallisemmin aineiston laadintaan, etsintään ja toimittamiseen. Olisikin ehkä oikeudenmukaista panna teemaksi vaatimaton saksalaistyyppinen partitiivirakenne "Uutistutkimuksesta".

Ullamaja Kivikuru